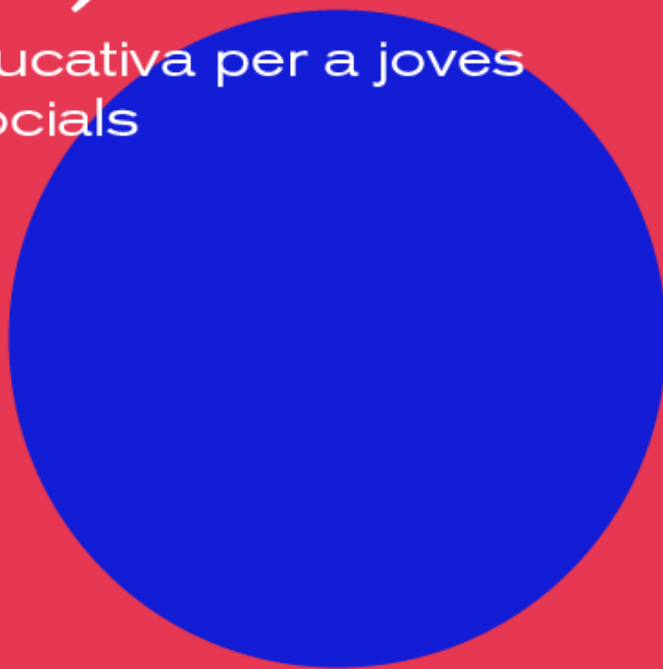


# Cossos en (in)acció!

Proposta educativa per a joves  
en xarxes socials



#IVAMenpijama



GENERALITAT  
VALENCIANA

Conselleria d'Educació,  
Cultura i Esport

TOTS  
A UNA  
veu

IVAM 

*Cossos en (in) acció!* és un apropament a les obres i els temes tractats a l'exposició *Temps convulsos. Històries i microhistòries en la Col·lecció de l'IVAM*, actualment tancada a causa de les mesures decretades per l'estat d'alarma el dia 14 de març de 2020.

Amb l'objectiu que pugueu conèixer amb la menor distància possible com l'art contemporani tracta tant temes de plena actualitat com els grans canvis socials sorgits en el segle passat i, alhora, per facilitar-vos recursos didàctics generats a partir de *Cossos en acció!* (el taller que acompanyava l'exposició), en aquest dossier vos oferim un recorregut mediat per una selecció d'obres de la mostra *Temps convulsos. Històries i microhistòries en la col·lecció de l'IVAM*. Al final d'aquest trobareu també una sèrie d'accions per a desafiar el vostre alumnat mitjançant l'ús de les noves tecnologies i les xarxes socials. Esperem que vos puguen servir d'inspiració per a generar-ne moltes més.

L'exposició a l'IVAM s'iniciava amb l'afirmació que estem vivint temps convulsos: "temps en què moltes de les nostres idees (que semblaven consolidades) estan sent qüestionades i en què el sentiment de precarietat (econòmica, social i cultural) o la sensació d'inestabilitat (emocional o identitària) es fa present en les nostres vides diàries d'una manera destacada"<sup>1</sup>. Aquesta sentència, que servia de títol de la mostra, es fa encara més patent ara, en la situació que estem vivint. Per això mostrem uns exemples de com vincular imatges i relats amb activitats de caràcter lúdic i participatiu que aprofiten als i a les joves tant per a convidar-los a la reflexió,

1. José Miguel G. Cortés, *Temps convulsos. Històries i microhistòries en la col·lecció de l'IVAM*, IVAM Institut d'Art Modern, 2019, p. 3.

*Cossos en (in) acció!* es un acercamiento a las obras y temas tratados en la exposición *Tiempos convulsos. Historias y microhistorias en la colección del IVAM*, actualmente cerrada tras las medidas decretadas por el estado de alarma el día 14 de marzo de 2020.

Con el objetivo de que podáis conocer con la menor distancia posible cómo el arte contemporáneo trata tanto temas de plena actualidad como los grandes cambios sociales surgidos en el pasado siglo y, a la vez, facilitaros recursos didácticos generados a partir de *Cossos en acció!* (el taller que acompañaba la exposición), en este dossier os ofrecemos un recorrido mediado por una selección de obras de la muestra *Tiempos convulsos. Historias y microhistorias en la colección del IVAM*. Al final del mismo encontraréis también una serie de acciones para retar a vuestro alumnado mediante el uso de las nuevas tecnologías y las RRSS. Esperamos que estos os puedan servir de inspiración para la generar muchos más.

La exposición en el IVAM iniciaba con la afirmación de que estamos viviendo tiempos convulsos: "tiempos en los que muchas de nuestras ideas (que parecían consolidadas) están siendo cuestionadas y donde el sentimiento de precariedad (económica, social y cultural) o la sensación de inestabilidad (emocional o identitària) se hace presente en nuestras vidas diarias de un modo destacado"<sup>1</sup>. Esta sentencia, que servía como título de la muestra, se hace todavía más patente ahora, en la situación que estamos viviendo. Por ello mostramos algunos ejemplos de cómo vincular imágenes y relatos con actividades de carácter lúdico y

1. José Miguel G. Cortés, *Tiempos convulsos. Historias y microhistorias en la colección del IVAM*, IVAM Institut d'Art Modern, 2019, p.3.

facilitant la comprensió d'allò que suposa viure "temps convulsos", com per a fomentar un bon ús de les xarxes socials en aquests moments de distanciament físic, que no social.

El cos, que era l'eix central del taller presencial a l'IVAM i el principal subjecte de l'exposició, és també ara un lloc des del qual comunicar, compartir, dissentir o transgredir; *cos* entès com un espai per a conèixer-nos i comprendre'ns com a éssers individuals i socials que som, tant en l'espai real com en el virtual.

Els *temps convulsos* que fa present l'exposició combinen episodis històrics com ara la Guerra Civil espanyola i la Segona Guerra Mundial, o el Maig del 68 i la pandèmia de la sida, que han sigut abordats molt sovint per la creació artística. Ara bé, tal com explica M. J. Folch, cocomissària de l'exposició, "malgrat les crides a la presa de consciència fetes per artistes i intel·lectuals, la guerra, la repressió i la mort han reaparegut una vegada i una altra al llarg dels temps".<sup>2</sup>

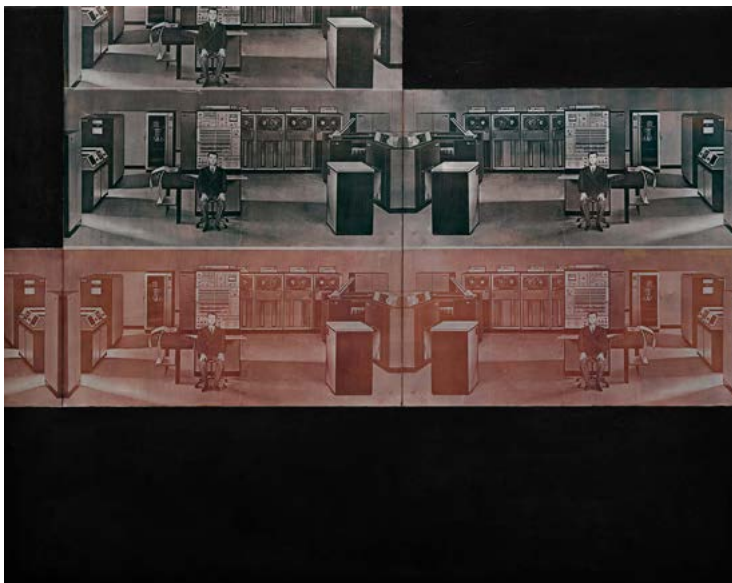
Aquests moments crucials han anat acompanyats, o han provocat, nombrosos canvis socials com l'inici de la comunicació humana a través de la tecnologia (amb l'aparició dels primers ordinadors a les acaballes de la dècada dels anys 70). La sèrie Aislamientos [Aïllaments] (1967-1985) de l'artista

participativo que sirvan a las y los jóvenes tanto para invitar a la reflexión, facilitando la comprensión de lo que supone vivir "tiempos convulsos", como para fomentar un buen uso de las redes sociales en estos momentos de distanciamiento físico, que no social.

El cuerpo, que era el eje central de taller presencial en el IVAM y el principal sujeto de la exposición, es también ahora un lugar desde el cual comunicar, compartir, disentir o transgredir; *cuerpo* entendido como un espacio para conocer y comprendernos como seres individuales y sociales que somos, tanto en el espacio real como el virtual.

Los *tiempos convulsos* que hace presente la exposición combinan episodios históricos como son la Guerra Civil española y la Segunda Guerra Mundial; el mayo del 68 y la pandemia del SIDA, los cuales han sido abordados abundantemente por la creación artística. Sin embargo, tal y como explica M. J. Folch, co-comisaria de la exposición: "pese a las llamadas a la toma de conciencia realizadas por artistas e intelectuales, la guerra, la represión y la muerte han venido reapareciendo una y otra vez a lo largo de los tiempos".<sup>2</sup>

Estos hitos han ido acompañados, o han provocado, numerosos cambios sociales como el inicio de la comunicación humana a través de la tecnología



Anzo,  
*Aislamiento 29*,  
*Aïllament 29*,  
1968.

2. María José Folch i José Miguel G. Cortés, "Violència i poder", *Temps convulsos. Històries i microhistòries en la col·lecció de l'IVAM*, IVAM Institut d'Art Modern, 2019, p. 33.

2. María José Folch y José Miguel G. Cortés, "Violencia y poder", *Tiempos, convulsos. Historias y microhistorias en la colección del IVAM*, IVAM Institut d'Art Modern, 2019, p.33.

Anzo aborda aquest tema, directament reflectint els primers dispositius, que ocupaven sales senceres i, al seu torn, la soledat de l'ésser humà a l'interior d'aquestes, fent visible la preocupació social del moment per si la "màquina" transformaria les relacions socials, aïllant-nos o provocant una pèrdua d'"allò humà" en totes i tots nosaltres. Un tema que continua de plena actualitat i que podria generar un gran debat en els nostres dies.

D'una altra banda, combinant la història global amb la local, la macrohistòria i la microhistòria, i l'acció individual amb l'acció social, l'obra de Juan Genovés (*Aproximació*, 1966) mostra cossos que es troben en l'aglomeració, en la multitud d'una manifestació, en una escena en què el poder ostenta violència i obliga el grup a dispersar-se, ja que d'aquesta manera el control social resulta més eficaç.

Les noves tecnologies permeten de situar el cos en ambdós camps d'acció, des de la soledat de "la màquina" fins a un espai social de reivindicació. Igualment ens permeten de traslladar-nos a uns altres moments, com per exemple les aplicacions amb les quals podem recrear la nostra pròpia imatge dins d'uns anys (**REPTE1#**), aplicant màscares virtuals que posen de manifest qüestions relacionades amb la identitat. Tal com explica l'artista anglesa Gillian Wearing, present a l'exposició, "allò que la gent projecta com a màscara humana és evidentment diferent d'allò que hi ocorre en l'interior. Sempre hi ha una disparitat i això és el que m'interessa"<sup>3</sup>. Així, en gran part dels seus treballs recorre a la *màscara* per a fer un exercici d'amagar o canviar d'identitat i de posar-se en el lloc de l'altre; en la seua obra són clau la identitat, la família i el pas del temps.

Igualment, les TIC s'han convertit en un nou escenari que, en certa manera, reflecteix la realitat. Mostrar l'art a través d'aquestes suposa tant una descontextualització de l'obra com un lloc nou des del qual interpretar-la. Es pot considerar que el *collage*, l'apropiació i la descontextualització han sigut, o continuen sent, part de les principals

(con la aparición de los primeros ordenadores a finales de la década de los años 70). La serie *Aislamientos* (1967-1985) del artista Anzo aborda este tema, directamente reflejando los primeros dispositivos, que ocupaban salas enteras, y, a su vez, la soledad del ser humano en el interior de las mismas, haciendo visible la preocupación social del momento por si la "máquina" transformaría las relaciones sociales, aislándonos o provocando una pérdida de "lo humano" en todas y todas nosotras/os. Un tema que continúa de plena actualidad y que podría generar gran debate en nuestros días.

Por su parte, combinando la historia global con la local, la macrohistoria y la microhistoria; la acción individual con la acción social, la obra de Juan Genovés (*Aproximación*, 1966) muestra cuerpos que se encuentran en la aglomeración, en la multitud de una manifestación, en una escena en la que el poder ostenta violencia obligando al grupo a dispersarse pues, de esta manera, el control social resulta más eficaz.

Las nuevas tecnologías permiten situar el cuerpo en ambos campos de acción, desde la soledad de "la máquina", hasta un espacio social de reivindicación. Igualmente nos permiten trasladarnos a otros momentos, como por ejemplo las aplicaciones con que las podemos recrear nuestra propia imagen dentro de unos años (**RET01#**), aplicando máscaras virtuales que ponen de manifiesto cuestiones relacionadas con la identidad. Tal y como explica la artista inglesa Gillian Wearing, presente en la exposición: "lo que la gente proyecta como máscara humana es evidentemente distinto a lo que ocurre en su interior. Siempre existe una disparidad y eso es lo que me interesa"<sup>3</sup>. Así, en gran parte de sus trabajos, recurre a la *máscara* para realizar un ejercicio de esconder o cambiar de identidad y de ponerse en el lugar del otro, siendo clave en su obra la identidad, la familia y el paso del tiempo.

Igualmente, las TIC se han convertido en un nuevo escenario que, en cierto modo, refleja la realidad. Mostrar el arte a través de estas

3. Whitechapel Gallery (trad.). Text informatiu de l'exposició. <https://www.whitechapelgallery.org/exhibitions/gillian-wearing/>

3. Whitechapel Gallery (trad.). Texto informativo de la exposición. <https://www.whitechapelgallery.org/exhibitions/gillian-wearing/>

ferramentes o metodologies de l'art postmodern, com ocorre en les "frases d'or" de l'artista espanyola Dora García (**REPTE2**), les obres de la qual es basen en escriure una frase treta de context amb lletres daurades. "Una bona pregunta ha d'evitar a tot preu una resposta" o "La realitat és una il·lusió molt persistent" son exemples del poder evocador que tenen en mostrar-les fora del seu context original, sense haver pretés mai ser aforismes ni apel·lar al sentit comú de manera tan provocadora.

Entre els grans canvis socials que mostra l'exposició de l'IVAM destaca el moviment feminista i d'alliberació sexual. Hi trobem obres que qüestionen aspectes estretament vinculats als estereotips femenins, com la maternitat. És el cas de l'obra de l'artista holandesa Rineke Dijkstra *Julie, Den Haag, Netherlands* [Julie, La Haia, Països Baixos] (1994), en la qual mostra una dona amb el seu nounat, sense atendre les expectatives de gènere ni la composició del retrat tradicional: ella, esgotada després de donar a llum, mostra el seu cos i situació física reals. D'una altra banda, hi ha obres de caràcter reivindicatiu, com ara la instal·lació *La chambre des utérus* [L'habitació dels úters] (2017) de l'artista francesa Annette Messenger, que mostra tota una composició d'úters contestataris i reivindicatius.

supone tanto una descontextualización de la obra como un nuevo lugar desde el cual interpretarla. Cabe considerar que el collage, la apropiación y la descontextualización han sido, o siguen siendo, parte de las principales herramientas o metodologías del arte posmoderno, como sucede en las "Frases de oro" de la artista española Dora García (**RET02#**), cuyas obras se basan en escribir una frase con letras doradas sacadas de contexto. "Una buena pregunta debe evitar a toda costa una respuesta" o "La realidad es una ilusión muy persistente", son ejemplo del poder evocador que estas tienen mostradas fuera de su contexto original, el cual nunca pretendió ser un aforismo ni apelar al sentido común de forma tan provocadora.

Entre los grandes cambios sociales que muestra la exposición del IVAM destaca el movimiento feminista y de liberación sexual. Encontramos obras que cuestionan aspectos estrechamente vinculados a estereotipos femeninos, como la maternidad. Es el caso de la obra de la artista holandesa *Rineke Dijkstra Julie, Den Haag, Netherlands* (1994) en la que muestra una mujer con su bebé recién nacido, sin atender a las expectativas de género ni a la composición del retrato tradicional; ella, agotada tras dar a luz muestra su cuerpo y situación física real. Por otro lado, hay obras de carácter reivindicativo como es la instalación *La Chambre des utérus* (La habitación de los úteros) (2017) de la artista francesa Annette Messenger, que muestra toda una composición de úteros contestatarios y reivindicativos.



Annette Messenger,  
*La Chambre des utérus*,  
1917.



Unes altres obres presents a les sales de l'exposició posen de manifest el moviment LGBTQ+ i mostren la diversitat sexual, reivindicant l'existència d'altres cossos i altres gèneres més enllà del binarisme. Les artistes Cabello/Carceller, De Lagrace Volcano, John Coplans o Juan Hidalgo investiguen en aquest camp i proposen imatges que resumeixen aquest moviment que s'expandeix des de teories *queer* fins el moviment social i popular.

La professora Tatiana Sentamans estableix connexions recents entre els dos pols de l'art: "Un dels possibles trets d'eixida més mediàtics del feminisme pop d'aquest segle el trobem – malgrat la tebiesa política de la cantant durant molts anys– en el tema "Flawless" (2013), de Beyoncé, en el qual s'empra el discurs TED "We Should All Be Feminists" de l'escriptora nigeriana Chimamanda Ngozi Adichie (que es convertiria en llibre un any després). Justament el 2014, Karl Lagerfeld presenta la col·lecció primavera-estiu de Chanel usant com a complements pancartes amb eslògans "feministes", xiulets i megàfons, sobre una recreació d'un bulevard qualsevol en la *Paris Fashion Week*. Casualitat o no, el títol de la mateixa Adichie apareix retolat en una samarreta de la primera col·lecció de Maria Grazia Chiuri per a Dior (2016). Paral·lelament, en les manifestacions de carrer de l'última dècada proliferen consignes i pintades amb *leitmotifs* com "La talla 38 m'apreta el parrús", mentre s'ha anat estenent el discurs crític al voltant de la grassofòbia. I el 2017 tenim totes les franquícies de *moda barata*, i de talles més que limitades, folrades de samarretes amb eslògans com ara "gender is irrelevant" o "feminist, not princess", fabricades per treballadores explotades a Àfrica i Àsia, i davant l'estupor de molts col·lectius. En aquest mateix any sorgeix, desencadenat per l'escàndol Weinstein, el moviment viral en xarxes socials *#metoo*, que ha suposat una nova sacsejada perquè moltes més dones de la cultura i de l'entreteniment isquen de l'armari del feminisme des de totes les parts del globus, i que ha provocat un efecte dòmino que ha arribat a altres àmbits, com el de la política".<sup>4</sup>

Otras obras presentes en las salas de la exposición ponen de manifiesto el movimiento LGBTQ+ y muestran la diversidad sexual, reivindicando la existencia de otros cuerpos y otros géneros más allá del binarismo. Las artistas Cabello/Carceller, De Lagrace Volcano, John Coplans o Juan Hidalgo investigan en este campo y proponen imágenes que resumen este movimiento que se expande desde teorías *Queer* hasta el movimiento social y popular.

La profesora Tatiana Sentamans establece conexiones recientes entre ambos polos del arte: "Uno de los posibles pistoletazos de salida del feminismo pop más mediáticos de este siglo lo encontramos –a pesar de la tibieza política de la cantante durante muchos años– en el tema "Flawless" (2013) de Beyoncé, en el que samplea el discurso TED "We Should All Be Feminists" de la escritora nigeriana Chimamanda Ngozi Adichie (que se convertiría en libro un año después). Precisamente en 2014, Karl Lagerfeld presenta la colección primavera-verano de Chanel usando como complementos pancartas con eslóganes "feministas", silbatos y megáfonos, sobre una recreación de un bulevar cualquiera en la *Paris Fashion Week*. Casualidad o no, el título de la misma Adichie aparece rotulado en una playera de la primera colección de Maria Grazia Chiuri para Dior (2016). Paralelamente, en las manifestaciones callejeras de la última década proliferan consignas y pintadas con *leitmotifs* como "La talla 38 me aprieta el chocho", mientras ha ido extendiéndose el discurso crítico alrededor de la gordofobia. En 2017 tenemos todas las franquicias de moda barata –y de tallas más que limitadas, forradas de camisetas con eslóganes como "gender is irrelevant" o "feminist, not princess", fabricadas por trabajadoras explotadas en África y Asia, ante el estupor de muchos colectivos–. En ese mismo año surge, desencadenado por el escándalo del productor de cine Harvey Weinstein, el movimiento viral en redes sociales *#metoo*, que ha supuesto una nueva sacudida para que muchas más mujeres de la cultura y del entretenimiento salgan del armario del feminismo a lo largo y ancho del globo, provocando un efecto dominó que ha alcanzado otros ámbitos como el de la política".<sup>4</sup>

Així, la música i la publicitat es converteixen en còmplices de la reivindicació social, conscients que aquesta complicitat implica portar allò transgressor a l'àmbit de producció capitalista.

Lletres de cançons, ritmes i coreografies poden ser consignes, lemes o grans èxits del *mainstream*, i per això ampliem el radi de recerca del qual partia l'exposició per a oferir la nostra música preferida com a material de treball, i també per a analitzar o activar la nostra capacitat performativa juntament amb aquesta. **(REPTÉ3#)**

Así, la música y la publicidad se convierten en cómplices de la reivindicación social, conscientes de que dicha complicitad implica llevar lo transgresor al ámbito de producción capitalista.

Letras de canciones, ritmos y coreografías pueden ser consignas, lemas o grandes éxitos del *mainstream*, y por ello ampliamos el radio de búsqueda del cual partía la exposición para ofrecer nuestra música preferida como material de trabajo, así como para analizar o activar nuestra capacidad performativa junto con esta. **(RETO3#)**

- Recursos on line disponibles sobre l'exposició



- Recursos on line disponibles sobre la exposición



4. Tatiana Sentamans, "Posar el cos a canvi. Exposició\*", feminismes, dissidències LGTBIQ+ i pràctiques artístiques", *Temps convulsos. Històries i microhistòries en la col·lecció de l'IVAM*, IVAM Institut d'Art Modern, 2019, p. 23.

4. Tatiana Sentamans, "Poner el cuerpo a cambio, Exposición\*", Feminismo, Disidencias LGTBIQ+ y Prácticas artísticas", *Tiempos, convulsos. Historias y microhistorias en la colección del IVAM*, IVAM Institut d'Art Modern, 2019, p.23.



## REPTE 1 #

### a partir de l'obra de Gillian Wearing

Gillian Wearing tracta en la seua obra el tema del cos, parant especial atenció a com aquest canvia amb el pas del temps. En la seua obra *Rock'n Roll 70 Wallpaper*, que forma part de la col·lecció de l'IVAM, ho mostra mitjançant una instal·lació que combina una impressió digital instal·lada a mode de paper de paret amb dues fotografies emmarcades situades sobre aquest. Mentre que el fons mostra diverses persones de la seua família, les fotografies principals són dos autoretrats de la mateixa dona a edats diferents, i l'última és, simplement, un fons blanc. En totes emprà el recurs de la màscara.

La precisió de les màscares i el domini de les ferramentes digitals ens fan creure en la possibilitat que es tracte d'imatges reals i ens desorienten a l'hora de saber quines són les verdaderes i quines les manipulades. D'una altra banda, el retrat en blanc és un buit que fa menció al futur, a un esdevenidor ple d'incerteses sobre com serem aleshores.

L'artista ens enfronta a certs prejudicis associats a l'envelliment i a una sèrie d'incerteses que envolten aquest procés: mort, malaltia, dependència, vulnerabilitat, oblit, triatge hospitalari. Aposta per mantindre un esperit contestatari i inconformista

## RETO 1 #

### a partir de la obra de Gillian Wearing

Gillian Wearing tracta en su obra el tema del cuerpo prestando especial atención a cómo este cambia con el paso del tiempo. En su obra *Rock'n Roll 70 Wallpaper*, que forma parte de la colección del IVAM, lo muestra mediante una instalación que combina una impresión digital instalada a modo de papel de pared con dos fotografías enmarcadas situadas sobre este. Mientras que el fondo muestra a diferentes personas de su familia, las fotografías principales son dos autorretratos de la misma mujer a edades diferentes, y la última es, simplemente, un fondo blanco. En todas ellas usa el recurso de la máscara.

La precisión de las máscaras y el dominio de las herramientas digitales nos hacen creer la posibilidad de que se trate de imágenes reales y nos desorientan en saber cuáles son las verdaderas y cuáles las manipuladas. Por otro lado, el retrato en blanco es un vacío que hace mención al futuro, a un devenir lleno de incertidumbres sobre cómo seremos entonces.

La artista nos enfrenta a ciertos prejuicios asociados al envejecimiento y a una serie de incertidumbres que rodean a este proceso: muerte, enfermedad, dependencia, vulnerabilidad, olvido, cribado hospitalario. Apuesta por mantener un



Gillian Wearing,  
*Rock'n Roll 70 Wallpaper*,  
2015-2016.



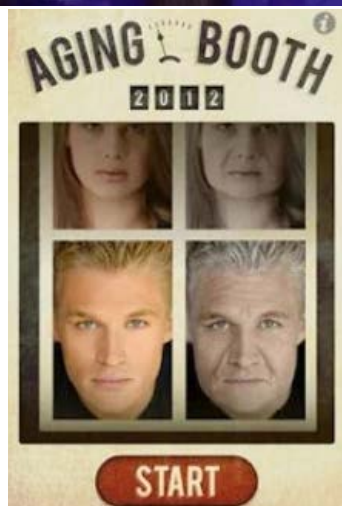
al llarg de la seua vida, però també estableix un diàleg amb els seus orígens en evocar elements de la seua pròpia identitat personal (d'on ve, com és i per què) mitjançant l'herència familiar. En definitiva, l'artista reflexiona sobre la construcció de la identitat personal juntament amb la influència del pas del temps.

**Llancem un repte**

L'aplicació *AgingBooth* (entre moltes altres de similars) manipula la imatge de retrats fotogràfics actuals per a mostrar com serà la persona retratada dins d'uns quants anys, amb aspecte envellit. En pocs segons, aquesta aplicació ens mostra una versió de nosaltres mateixos sense rastre de joventut, transportant-nos a un futur amb el qual moltes vegades resulta difícil empatitzar.

És de descàrrega gratuïta per als sistemes Android i iOS i permet tant guardar com compartir a les xarxes socials la foto obtinguda.

Agafarem el rostre de la cantant Rosalía com a exemple:



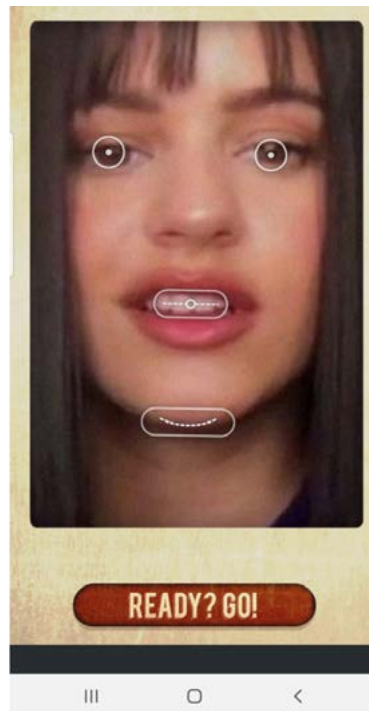
espíritu contestatario e inconformista a lo largo de su vida, pero también establece un diálogo con sus orígenes al evocar elementos de su propia identidad personal (de dónde viene, cómo es y por qué) mediante la herencia familiar. En definitiva, la artista reflexiona sobre la construcción de la identidad personal junto a la influencia del paso del tiempo.

**Lanzamos un reto**

La aplicación *AgingBooth* (entre muchas otras app's similares) manipula la imagen de retratos fotogràfics actuals para mostrar cómo será la persona retratada dentro de varios años, con aspecto envejecido. En pocos segundos esta app nos muestra una versión de nosotros mismos sin rastros de juventud, transportándonos a un futuro con el que en muchas ocasiones resulta difícil empatizar.

App de descarga gratuita para sistema Android e iOS y permite tanto guardar como compartir la foto obtenida en redes sociales.

Tomamos el rostro de la cantante Rosalía como ejemplo:



## REPTE 2 #

### a partir de l'obra de Dora García

*La realitat és una il·lusió molt persistent* forma part de tota una sèrie de frases d'or realitzada per l'artista Dora García. La frase s'atribueix a Albert Einstein, però, descontextualitzada de l'àmbit científic, es transforma en una mena de manifest revelador o en una cita clau de la filosofia. Escriure-la amb pa d'or intensifica encara més el valor del missatge.

**La realitat és una il·lusió molt persistent.**

Dora García,  
*Frases de oro,*  
*Frases d'or,*  
2003.

#### Llancem un repte

Descontextualitzar novament el missatge de l'artista pot ser igualment provocador. Si bé la "frase d'or" dins del museu adquiriria lectures molt diferents de les originals de l'autor, enviar o publicar la frase de l'artista pot ser incitador.

Convidem l'alumnat a enviar-la al grup de WhatsApp de classe o a alguns companys i companyes o a publicar-la com a història a les xarxes socials a mode de detonant d'una conversa inesperada. Què comentaran els teus seguidors davant d'aquesta declaració?

## RETO 2 #

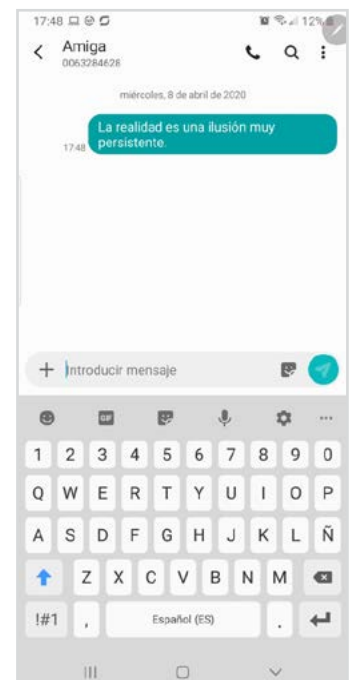
### a partir de la obra de Dora García

*La realidad es una ilusión muy persistente* forma parte de toda una serie de frases de oro realizada por la artista Dora García. La frase se atribuye a Albert Einstein pero, descontextualizada del ámbito científico, se transforma en una especie de manifiesto revelador o en una cita clave de la filosofía. Escribirla con pan de oro intensifica aún más el valor de su mensaje.

#### Lanzamos un reto

Descontextualizar nuevamente el mensaje de la artista puede ser igualmente provocador. Si bien la "frase de oro" dentro del museo adquiría lecturas muy diferentes a las originales del autor, enviar o publicar la frase de la artista puede ser incitador.

Invitamos a enviarla en el grupo de WhatsApp de clase o que el alumnado a que la envíe entre ellos o publique como historia en redes sociales a modo de detonante de una conversación inesperada. ¿Qué comentarán tus seguidores ante esta declaración?



## REPTE 3 #

### Play List



#feminismo #chile #canciones  
 'Un violador en tu camino', la canción que se ha convertido en un himno feminista a nivel mundial  
 322.775 visualizaciones · 8 dic. 2019

El cos com a objecte a mercé de la música sol ser un lloc des del qual donar cabuda a altres gestos o moviments amb què abordar noves identitats. La identitat de gènere sol ser l'accent a través del qual es classifiquen els moviments. El cos i la música units poden reforçar així mateix un acte reivindicatiu com és el fenomen sorgit a partir de la cançó i la coreografia d'“Un violador en el teu camí”, el nou himne feminista.

Hem creat, i posem en lliure accés >>>, una llista de reproducció en Spotify en la qual es troba una sèrie de cançons de caràcter reivindicatiu que

## RETO 3 #

### Play List

El cuerpo como objeto a merced de la música suele ser un lugar desde el cual dar cabida a otros gestos o movimientos con los cuales abordar nuevas identidades. La identidad de género suele ser el acento a través del cual se clasifican los movimientos. El cuerpo y la música unidos pueden reforzar asimismo un acto reivindicativo como el fenómeno surgido a partir de la canción y coreografía de “Un violador en tu camino”, el nuevo himno feminista.

Hemos creado, y ponemos en libre acceso >>>, una PlayList en Spotify en la cual se encuentra un

**Spotify**

MEJORAR TU CUENTA Mediación artística...

Inicio  
 Buscar  
 Tu biblioteca

PLAYLISTS

+ Crear playlist  
 Canções que te gustan

Cossos en (in) acció!

Mediación artística Culturama

REPRODUCIR

Canciones recomendadas  
 Basadas en las canciones de esta playlist.

VOLVER A CARGAR

Cançó	Artista	Durada
Ella	Bebe · Pañuera Telarañas	3:35
El violador eres tú	EXPLICIT Un Violador En Tu Camino · El violador eres tú	2:21
Tu No Eres Mi Papi	Tremenda Jauría, Krudas Cubensi · Mordiendo	3:03
Tendresa insumbisa	El Diluvi · Anima	4:00
Paren de Metarnos	Miss Bolivia · Pantora	3:22

Abril de 2020.

fan present el cos com un espai polític i com una ferramenta transgressora i performativa en continu canvi i evolució.

Si no disposeu de Spotify podeu buscar les cançons en YouTube. La llista és la següent:

1. *Ella. Bebe.*
2. *El violador eres tú. Las tesis.*
3. *Tú no eres mi papi. Tremenda jauría, Krudas Cubensi.*
4. *Tendressa insubmisa. El diluvi.*
5. *Paren de matarnos. Pantera.*

Podeu enriquir la llista entre tota la classe i compartir les cançons.

listado de canciones de carácter reivindicativo que hace presente el cuerpo como un espacio político y como una herramienta transgresora y performática, en continuo cambio y evolución.

Si no disponéis de Spotify, podéis buscar las canciones en YouTube. El listado es el siguiente:

1. *Ella. Bebe.*
2. *El violador eres tú. Las tesis.*
3. *Tú no eres mi papi. Tremenda jauría, Krudas Cubensi.*
4. *Tendressa insubmisa. El diluvi.*
5. *Paren de matarnos. Pantera.*

Podéis enriquecer la lista entre la clase y compartir las canciones.



GENERALITAT  
VALENCIANA

Conselleria d'Educació,  
Cultura i Esport

TOTS  
A UNA  
veu

IVAM 

© dels textos, Culturama.

© de les imatges, els seus autors i autores, IVAM Institut Valencià d'Art Modern.

Abril 2020.